

Danas vjerujemo u vas, naše najmlađe...

(Povodom otvorenja hrvatske gimnazije u Opatiji)

Mnogi drže da je hrvatska gimnazija u Opatiji osnovana bila na ustuk nadiranjima talijanskih imperijalista. To nije ispravno. U ono doba — dakle prije trideset i šest godina — Talijani su se u Opatiji mogli izbrojiti na prste jedne ruke. Njihova škola bila je spala na petero šestero djece, tako da je naposljetku i sama imperijalistička Giunta u Poreču dala svoj bolni placet da se ukine. Istina, u neke je bilo došlo i do nekakvog italo-pangermanskog konubija, čak i do gradnje nekakvog »Kazina«, ali to je trajalo vragometno malo: konubij se je razvrgao, a »Kazin« je otišao — na bubani. Sudbina se u tome pokazala zaista kao pravi jarac.

Ne — osnivanju hrvatske gimnazije u Opatiji prethodio je jedan sasvim drugi razlog. Mada su se i u ovim stranama — i još kako — osjećale »granje« imperijalističke Italije i mada je i Madžar sa svojom hrvatšerskom politikom na Riječi mnogo u čemu ometao i kočio naš narodni napredak — glavni je dušmanin — barem ovdje u Opatiji — bio i ostao Nijemac. Prije prvog svjetskog rata imali su Pangermani u Trstu svoje jake pozicije. Imali su ih i u Puli. Trebala je još jedna tačka, pa da pangermanska strijela namijenjena našem Jugu, zadobije svoj pravi oblik. Tačka se je našla: Opatija! I trokut bijaše — gotov:

Trst-Pula-Opatija. U Trstu su Pangermani našli na tvrdu slovensku kost, u Puli i Opatiji na sve živiji otpor Hrvata. Sira hrvatska javnost bila je bolje upućena u našu borbu s talijanskim imperijalistima, dok su manje poznata bila natezanja naših ljudi u pomenute tri tačke. Ni ovdje nije mjesto da se o tim borbama govori. Napomenut ću samo da su opatijski Hrvati tudjoj najezdi već u prvom početku pokazali zube. U prvom redu napregli su sve sile — i uspjeli — da dobiju u svoje ruke općinu. Među Nijemcima bio je i gdje koji uvidjavan kao n. pr. dr. Glax, pa su naši primali i njegovu saradnju, da pokažu, kako mi nismo protiv stranaca, koji dolaze k našem moru na oporavak, čak i na zaradu, ali i da ne priznajemo nikoga, koji bi htio da se ovim, od starine najdišćim hrvatskim krajevima nametne za gospodara. Kako su pak opatijski Pangermani htjeli da naš život ovuda do istrage istrabe i u tom cilju zapodiju nepomirljivu borbu, naši su Opatijci i Vološćaci tu borbu prihvatili i izdržali u njoj sve do Velikog Rata.

Medju Pangermanima u Opatiji bilo je i teških bogatuna. U svom krilu imali su šaćicu evangelika, koji su sami o svom trošku sagrađili svoju »protestantsku crkvu«, što je takodjer imala da bude jedan od njihovih bedema. Medjutim glavnu

podršku uživali su Pangermani kod članova dinastije, pa i kod samog Jožefa, koji je za njihov drugi bedem »Deutsche Kirche« — monumentalnu crkvu — pridonio izdašnu svotu. Najveću potporu uživali su opatijski Pangermani od bečkih centralnih vlasti kao i od svih njihovih kulturnih ustanova, u prvom redu od Schulvereina i Süd Marke. Pomoću tih dviju ustanova opatijski su Nijemci osnovali svoju osnovnu i građansku školu. Kako su pak — i s pravom — smatrali školu najjačim i najuspješnijim sredstvom za promicanje svojih svenjemačkih ciljeva, htjeli su i na tom polju da učine još jedan — krupniji — korak naprijed.

Ovdje otvaram kratku zagradu: Nekoliko godina prije prvog svjetskog rata dvanaestorica petnaestorica nas sastajali smo se redovno svake sedmice po jedanput u lki — kod Minaka. Bile su tu zastupane malne sve naše narodne ustanove, medju njima i općina i naša školska Družba sv. Cirila i Metoda za Istru. Načelnik pok. dr. Andrija Stanger, koji nije nikada izlazio uveče, nije nijedanput izostao. Poslije — recimo — skromne večerice, slijedio je »dogovor«, o kome se je vodio posebnim zapisnik. Ti naši dogovori ticali su se pak uglavnom naše narodne zaštite, i u tome su se smislu stvarali i zaključci. Tako je neke večeri — ovime zatvaram zagradu — jedan naš drug donio sa sobom posljednji broj bečkog »Fremdenblatta« — glasila ministarstva vanjskih poslova — u kome je stajalo, da se u Opa-

tiji namjerava otvoriti njemačka gimnazija. U tu svrhu već je sastavljen i posebni odbor, koji će — veli se u članku — sve žrtvovati, da do te gimnazije dodje.

Ta nas je vijest uvelike uzбудila i uzburkala. I opet jedan atentat na našu narodnu dušu. Svi smo se mahom saglasili, da ta nova njemačka gimnazija predstavlja za naš nacionalni opstanak vanredno tešku opasnost i da je prijeko potrebno, da se u što kraće vrijeme pripreme sve predradnje za otvorenje jedne hrvatske gimnazije u Voloskom—Opatiji. Budući pak da je Družba bila vezana u drugim ugroženim krajevima Istre, odlučili smo zamoliti naše gradsko Vijeće, da ono preuzme na sebe brigu i trošak za taj naš novi zavod. I zaista, već 22. oktobra 1908., moj vrli drug, dr. Ivan Pošćić, iznio je pred općinsko zastupstvo prijedlog, da se u Voloskom otvori I. razred hrvatske komunalne gimnazije. Prijedlog je jednoglasno prihvaćen. Pošto prikladne zgrade nije bilo, smjestio se taj I. razred u zgradu općinskog doma u Voloskom. Ne potraje dugo i općina je nabavila u Opatiji zgodnu zgradu, u koju se preselila gimnazija. Prvi joj je direktor bio Istranin, poznati istorik Rabar, a poslije njega Filip Crvarić.

U početku rata naši narodni protivnici, naročito Nijemci, digli su kuku i motiku, da se naš zavod ukine. Vlasti su poduzimale sve moguće da toj njihovoj želji udovolje. Nakon bezuspješnih premetačina i zaplijene svih štitkih štampanih knjiga, kotarski je poglavar Murad ishodio da se svi profesori, na stavnijski sposobnima proglašeni, pozovu u vojsku. Kako se pak i

u prkos tome gimnazijska barka još nekako probijala naprijed, poglavar je poslao u konfinaciju direktora Crvarića i katehetu Sironića. Od nastavnika ostali smo samo trojica, od kojih jedan, sad pokojni prof. Širola, već je bio zatražio i dobio namještenje u Virovitici. Što sada? Uto me na cesti zaustavi jedan od općinskih namještenika, preda mi svežnjić ključeva i reče: — Ovo su ključevi gimnazije — šalje vam ih načelnik i molji neka privedi Družba.

Neka privedi Družba! Razumije se — njezin tajnik — a to sam opet ja. I ja sam sve pomalo zveckao onim ključevima i zveckao pitajući se: — A što mogu ja? Što mogu ja? Ipak sam se dao na posao. Imao sam sreće. Dobri starac, prof. Širola na moj se nagovor odrekao Virovitice i oreuzeo privremeno upravu gimnazije, i pošto smo iskopali još jednog nastavnika, uznesmo nas četvorica da teglimo i teglimo, dok nismo nekako dotegli do kraja školske godine. Iduće školske godine vratio se direktor Crvarić i još trojica profesora, i u gimnaziji se nastavilo redovitim radom. Misli mi smo, da smo na konju, kad li nas u početku g. 1919. okupator sve raspršio i hrvatskoj obuci u našoj gimnaziji učinio kraj.

Ali vrijeme je majstor a naš maršal Tito još mnogo već. On je sa svojim divnim partizanima razbio mnogo vrata, što ih je prije 27 godina zatvorila zloba i nepravda i time omogućio našoj gimnaziji da može nakon tolikih peripetija nastaviti svoj prekinuti rad.

Sve mi se to vraćalo u pamet, dok sam u prošli ponedjeljak gledao onu

nepreglednu povorku naše veće i manje djece, kako se živa i vesela pomiču prema »Kvarneru«. Tu u toj prostranoj dvorani (ko bi prije tri četiri godine bio mogao na to ni da pomišlja!) našli su dragi gimnazijalci čuli mnogu dobru i lijepu riječ od svog direktora Ivančića, a oni manji zdralo- vići od svoje vrijedne učiteljice. U ovom listu bili su već spomenuti oni najmanji što su nas upravo milo iznenadili onim nekim sitnim deklamacijama. Natuknuto je nešto i o užitku, što nam ga je tom istom prilikom pružio pjevački zbor zagrebačke Radio-stanice. Dirigirao je naš Istranin drug Slavko Zlatić. Dirigirao? Dušu je svoju lijevao u svu onu ljepotu što ju je izvodio njegov zaista divan zbor. A kad je u veličanstvenoj dvorani odjeknula ona naša »Hitala je Mare« što ju je onako majstorski harmonizirao moj Matetić, koji je kroz mnoge godine odgojio pjesmom i slovom nekoliko opatijskih generacija, i kad je zbor onako široko zahvatio u onu dragu melodiju, moje je srce čisto obješnjački zaigralo. Evo — ova su se moja dva Istrana, oba muzičara, našla da mu iz korjena iznesu — svak po svojoj nadarenosti i temperamentu — ono, što je u našem narodu neprolazno.

Priredba je završena ali ja loš gledam u onu našu milu uzdanicu, što se onako »berekinski« nasmijana porazmjestila u dugim i širokim redovima sve do dna dvorane.

Tako djeco! A sad samo naprijed putevima, što smo vam ih svi pomalo pripravljali. Bili smo robovi, ali smo vjerovali u našu zvijezdu, i naša se je zvijezda pojavila. I kad su nam govo-

rili, da Slavenstva nema više, da ga više ništa ne će uskrisiti, mi, mi, što smo u mladosti svojoj crpli iz njegova korijena sokove njegove — vjerovali smo da će ono opet doći. I Slavenstvo je došlo, neizmjereno veliko i silno. I kad su nam prije četiri godine raspardali zemlje a na nas udarali teške lance, mi smo i tada vjerovali u našu zvijezdu i u Pobjedu — i Pobjeda je došla. I kad smo izgubili vjeru u ljude, ostala nam je nada u Čovjeka, koji će doći. I Čovjek je došao. Vi ga znate — vaša su ga srca puna. Danas mi vjerujemo u vas — u vas, naše najmlađe i najdraže!

Viktor Car Emin

Moja teta Filumena

Dobra je bila žena

moja teta Filumena,

Al je u mladosti svojoj ohola bila

Zač je muža nostroma na barku

imila...

I ako je ki po imenu

Zval kuma, tetu Filumenu —

Činila je fintu da ni kapila

I oholo je napred hodila...

Al ako ju je ki zval, kuma

nostromovica,

Vaje se natrag veselog lica obratila

I — Ča čete? — odgovorila.

PINČIĆ NIKO (Lošinj)

Glas Istre 6/10 1945

33